

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ЛЮ СЯНЬ

УДК 378:37.011.3-051:78:780.616.432

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ МЕТОДИЧНО-СПРЯМОВАНОЇ
САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА В СИСТЕМІ ФОРТЕПІАННОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Реброва Олена Євгеніївна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри музично-інструментальної підготовки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Растригіна Алла Миколаївна,
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка,
завідувач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання;

кандидат педагогічних наук, доцент
Олійник Тетяна Іванівна,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
доцент кафедри інструментального виконавства.

Захист дисертації відбудеться «20» червня 2019 р. о 9 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці й на офіційному сайті Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано «20» травня 2019 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Одним із пріоритетів реформування освітньої галузі України вважається підвищення якості освіти. Ця позиція актуалізована в Законі України «Про освіту» (2017), кореспондується зі Стратегічною програмою ЄС «Освіта і навчання 2020». Чинником підвищення якості освіти вважається забезпечення освітнього процесу всіх рівнів висококваліфікованими вчителями, викладачами, які володіють комплексом інтегральних, загальних і професійних компетентностей. Зазначене відповідає нормативним вимогам щодо професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

У підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва найважливішими вважаються компетентності, що пов'язані з організацією та проведенням уроків музичного мистецтва в школі, організацією музично-творчої діяльності школярів, навчання їх співу, колективним формам музикування, музичного сприймання тощо. Ці аспекти представлено в дослідженнях таких українських учених, як: Л. Василенко, В. Лабунця, Г. Падалки, А. Растригіної, О. Ростовського, Н. Овчаренко та ін. Дослідники вказують на важливість синтезу фахових музичних компетентностей, зокрема музично-виконавських, володіння методиками викладання фахових мистецьких дисциплін. Такий синтез є особливою якісною ознакою професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, що забезпечує широкі можливості для професійної самореалізації, якої прагнуть майбутні вчителі, зокрема мистецької галузі.

Дослідження і наукова спадщина з питань самореалізації та самоактуалізації особистості зарубіжних учених (А. Бандура, А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс, Дж. Роттер, К. Хорні та ін.) доводить їх відповідність потребам соціуму, що є чинником мотивації зростання особистості. Сучасні вчені зауважують, що така детермінованість забезпечує професійний успіх і конкурентоспроможність, зокрема й майбутніх учителів. На зазначену тенденцію вказують І. Богданова, І. Зязюн, С. Кудінов, З. Курлянд, Н. Сегеда та ін. Сучасні освітні та суспільні новації вимагають від учителя винахідливості, творчої самостійності, інтегрованості мислення, усього, що забезпечить йому методичну ефективність і професійний успіх (К. Абульханова-Славська, А. Алексюк, Ю. Бабанський, Ю. Кулюткін, П. Підкасистий, Я. Пономарьов, С. Сисоєва, О. Усова та ін.). Практика свідчить, що методична самореалізація властива здебільшого вчителям-новаторам. Саме вони створюють альтернативні, оригінальні методики, що дозволяють досягти суттєвих результатів (Ш. Амонашвілі, М. Палтишев та ін.). Отже, методична самореалізація є вагомим сегментом професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя, зокрема й майбутніх учителів музичного мистецтва.

У наукових розвідках і дослідженнях феномен самореалізації у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва кореспондується з іншими професійними станами та процесами, що сполучаються з префіксом само: самовираження (Чжан Яньфен, Хуань Яцян), самоефективність (Т. Кремешна, А. Линенко), самостійність (Цзян Хіпин), самоорганізація (О. Реброва), самопідготовка (Юань Янь), самовдосконалення (К. Завалко), ціннісно-зорієнтоване самовизначення (А. Растригіна).

Безпосередньо професійна самореалізація майбутнього вчителя музики та музикантів досліджена С. Грозан, О. Економовою, А. Зарицькою, Н. Сегедою та ін. Відповідно до професії учителя музики вчені найчастіше застосовують поняття творча самореалізація (О. Грибкова, С. Вітвицька, А. Зайцева, І. Ісаєв, І. Полевіков, О. Теплова, Г. Чернявська та ін.), що визначається ними як найскладніший рівень творчості і відповідає прагненню майбутніх учителів музичного мистецтва досягти високого рівня музично-педагогічної майстерності, у якій методичний складник є найвагомим (А. Батаршев, Л. Василенко, К. Завалка, М. Шугуров та ін.).

Аналіз теорії і практики професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва засвідчив наявність низки суперечностей між: потребою оволодіння методикою гри на фортепіано майбутніми вчителями музичного мистецтва та відсутністю відповідних педагогічних умов у системі фортепіанної підготовки бакалаврів; нормативною вимогою до підвищення якості самопідготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до творчої роботи зі школярами й відсутністю педагогічного забезпечення означеного процесу щодо їхньої методично-спрямованої самореалізації; соціокультурним функціонуванням фортепіанного виконавства, попитом навчання гри на інструменті в позашкільних закладах освіти (зокрема, й у приватній музичній практиці Китаю) та відсутністю унормованих організаційних можливостей набуття методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва у викладанні гри на фортепіано в системі фортепіанної підготовки в педагогічних університетах на рівні бакалаврата.

Актуальність проблеми методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки та визначені суперечності зумовили вибір теми дослідження **«Педагогічні умови методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки»**.

Зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри музичного мистецтва та хореографії «Методологія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики та хореографії в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти» (№ 0114U007160), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 4 від 27.10.2016 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити педагогічні умови формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки.

Завдання дослідження:

1. Розкрити особливості системи фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті феномену самореалізації.

2. З'ясувати сутність і структуру феномену «методично-спрямована самореалізація майбутніх учителів музичного мистецтва у системі фортепіанної підготовки», уточнити поняття, «професійно-педагогічна самореалізація».

3. Визначити педагогічні умови, чинники, принципи формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки.

4. Виявити критерії, показники та рівні сформованості методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки.

5. Розробити й апробувати модель та експериментальну методику формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка та самопідготовка майбутніх учителів музичного мистецтва у ЗВО.

Предмет дослідження – зміст і методика формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що методично-спрямована самореалізація майбутніх учителів музичного мистецтва як професійно-умотивований сегмент системи фортепіанної підготовки буде ефективною, якщо реалізувати такі педагогічні умови: актуалізація методичного контенту гри на фортепіано та його цілеспрямоване включення до процесу фортепіанної самопідготовки майбутніх учителів музичного мистецтва; екстраполяція методичної спадщини фортепіанної педагогіки у фортепіано-виконавську самопідготовку майбутніх учителів музичного мистецтва; стимулювання майбутніх учителів музичного мистецтва до самоорганізації і здобуття методичного досвіду в опануванні фортепіанного виконавства і педагогічної практики його викладання.

Методи дослідження: теоретичні: категоріальний аналіз і теоретичні узагальнення – для визначення й уточнення ключових понять дослідження; феноменологічний і факторний аналіз – для з'ясування сутності досліджуваних явищ і чинників впливу на їх динамічні зміни; теоретичне моделювання та наочні методи – для розроблення моделі досліджуваного феномену та її наочного оформлення, виявлення критеріального апарату дослідження, відображення результатів; компаративістський – для порівняння педагогічного та методичного досвіду; емпіричні: опитування, анкетування, педагогічні спостереження, тестування – для визначення рівнів сформованості методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва; статистичні: визначення середніх величин, шкалювання, математична обробка даних, критерій χ^2 – з метою опрацювання та зіставлення емпіричних даних.

База дослідження. Дослідження виконано на базі Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. У дослідженні на різних етапах взяли участь 200 студентів II–IV курсів (із них 42 китайських студента) і 28 викладачів.

Наукова новизна дослідження. Уперше розкрито сутність феномену «методично-спрямована самореалізація майбутніх учителів музичного мистецтва» як сегменту фортепіанної підготовки, що перебуває в латентному стані формування, об'єктивується як результат прагнення професійного успіху через методичну досконалість педагогічних дій у різних формах освітнього процесу, що забезпечує самостійне, ефективне, мобільне та оригінальне вирішення професійно-педагогічних завдань на основі фортепіанного виконавства, навчання та вміння застосовувати педагогічний потенціал фортепіанного репертуару; обґрунтовано й визначено структуру зазначеного феномену, що складається із взаємодетермінованих компонентів (мотиваційно-настановного, пізнавально-пошукового, діяльнісно-регулятивного й особистісно-рефлексійного); розкрито: особливості системи фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на рівні бакалаврату, що функціонує у взаємодії двох інтегрованих блоків – цілеспрямовано організованого та мотиваційно-неконтрольованого, у межах якого концентрується умотивованість на методичну самореалізацію; чинники і педагогічні принципи формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва; виявлено критерії сформованості методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки (акме-інтенціональний, когнітивно-операційний, діяльнісно-продуктивний, рефлексійно-самооцінний) із відповідними показниками; схарактеризовано рівні сформованості методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки (високий «винахідливий», задовільний «умотивований», низький «індиферентний»); розроблено модель і педагогічні умови (актуалізація методичного контенту гри на фортепіано та його цілеспрямоване включення до процесу фортепіанної самопідготовки майбутніх учителів музичного мистецтва; екстраполяція методичної спадщини фортепіанної педагогіки у фортепіано-виконавську самопідготовку майбутніх учителів музичного мистецтва; стимулювання майбутніх учителів музичного мистецтва до самоорганізації і здобуття методичного досвіду в опануванні фортепіанного виконавства і педагогічної практики його викладання) формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки за настановно-рефлексійним, компетентнісним та самоорганізаційним етапами; уточнено сутність поняття «професійно-педагогічна самореалізація». Дістала подальшого розвитку методика підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні діагностувальної і експериментальної методик, елективного курсу «Методично-спрямована самореалізація у фортепіанній підготовці вчителя», лабораторного проекту «Фортепіанно-методичні репрезентації». Організаційні методичні форми, тренінги, майстер-класи, проекти можуть бути застосовані в освітньому процесі ЗВО в системі підготовки фахівців у галузі культури і мистецтва, спеціальності 025 Музичне мистецтво. Результати експерименту можуть бути використані: у процесі викладання навчальних дисциплін «Курс

виконавської майстерності», «Методика фортепіанного навчання»; для складання модулів із самопідготовки до дисциплін «Основний музичний інструмент», «Концертмейстерський клас», «Основи методики роботи з початківцями».

Матеріали дослідження **впроваджено** в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 2529/17 від 08.10.2018 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 0710/1552 від 11.10.2018 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 2463 від 05.10.2018 р.).

Апробацію отриманих результатів дослідження здійснено у формі виступів і доповідей на міжнародних: «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» (Переяслав-Хмельницький, 2015), «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства» (Одеса, 2016, 2017, 2018); «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття» (Київ, 2017), «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2017), «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (Одеса, 2017); «Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі XXI століття» (Мукачеве, 2018); усеукраїнських: «Проблеми мистецько-педагогічної освіти: здобутки, реалії та перспективи (Суми, 2018); «Мистецька освіта України: проблеми теорії і практики» (Ніжин, 2018) науково-практичних конференціях; на засіданнях кафедри музичного мистецтва і хореографії (2015, 2016, 2017, 2018).

Публікації. Результати дослідження відображено у 12 одноосібних публікаціях автора. Із них 5 – у фахових виданнях, 1 – у зарубіжному науковому періодичному виданні, 6 – апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків на 32 сторінках, списку використаних джерел до кожного розділу (294 найменування, із них 31 – іноземними мовами). Робота містить 14 таблиць, 3 рисунки. Загальний обсяг дисертації становить 270 сторінок, із них основного тексту – 193.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, окреслено його мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методи роботи, розкрито наукову новизну та практичне значення результатів дослідження, подано відомості щодо апробації й упровадження одержаних результатів у практику діяльності освітніх закладів, загальну кількість публікацій, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні засади дослідження проблеми методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки»** схарактеризовано систему фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті професійної самореалізації, розкрито сутність поняття «самореалізація» та її психолого-педагогічного контенту, визначено особливості самостійності і

самопідготовки як атрибутів самореалізації в системі фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, функції і системні блоки їхньої фортепіанної підготовки в контексті феномену «самореалізація»; з'ясовано сутність і структуру феномену «методично-спрямована самореалізація майбутніх учителів музичного мистецтва», чинники і педагогічні принципи його формування в процесі фортепіанної підготовки.

У контексті компетентнісної парадигми, що є актуальною для європейського і зокрема, українського освітнього простору, професійне становлення майбутніх учителів музичного мистецтва зорієнтовано на синтез двох аспектів підготовки: професійно-педагогічної та музично-виконавської. Методична підготовка є міждисциплінарним явищем, оскільки з'єднує загальнодидактичні та прикладні, музично-виконавські та мистецько-методологічні концепти.

Педагогічним ресурсом професійного зростання майбутніх учителів музичного мистецтва є фортепіанна підготовка, що дозволяє поєднати безліч змістових ліній професійної підготовки на ґрунті творчої фахової діяльності. Фортепіанна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва є багатофункційним, складним й інтегрованим процесом, специфічним сегментом їхньої професійної підготовки, спрямованим на компетентне та кваліфіковане застосування фортепіанного виконавства для вирішення різноманітних професійно-педагогічних завдань. На рівні підготовки бакалавра виокремлено два ключових блоки системи фортепіанної підготовки: перший – цілеспрямовано організований; другий – неконтрольований, що функціонує і розвивається в латентному стані, складається з методичного (набуття методичної компетентності викладання гри на фортепіано) та мотиваційного (інтерес до фортепіанної музики, прагнення досягти успіху та самореалізації у викладанні гри на фортепіано) сегментів, що об'єктивно існують, перебувають у латентному стані розвитку. Натомість до наявної на бакалавраті системи фортепіанної підготовки другий блок не включений.

На підставі аналізу наукових джерел (О. Грибкова, С. Грозан, О. Економова, А. Зарицька, Н. Сегеда, Г. Чернявська та ін.) уточнено, що самореалізація особистості (соціально-культурний та особистісно-психологічний феномени) зумовлена потребами людини до власної ідентифікації (у порівнянні з іншими), комунікації (зв'язками з іншими), подоланні труднощів у досягненні мети.

Професійно-педагогічну самореалізацію розуміємо як процес виявлення актуальних для педагогічної діяльності якостей учителя, розвинених особистісних потенціалів та індивідуальних властивостей, відповідних компетентностей, що узагальнено та концентровано характеризують здатність і прагнення особистості вчителя вирішувати широкий спектр професійних завдань, надаючи йому конкурентної переваги.

Розглянуто феномен «методично-спрямована самореалізація майбутніх учителів музичного мистецтва». У широкому сенсі – це процес і результат умотивованого фахового зростання, змістовим наповненням якого є прагнення методичної досконалості, яка забезпечує самостійне, ефективне, мобільне та оригінальне рішення професійно-педагогічних завдань у музичному навчанні.

У вузькому смислі слова методично-спрямована самореалізація майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної підготовки – це вмотивована потреба та внутрішня настанова на досягнення методики викладання гри на фортепіано для застосування набутих знань і вмінь у самостійній роботі над музичним твором та у викладацькій діяльності як ресурсу, що забезпечить ефективне, оригінальне вирішення музично-педагогічних і художньо-образних, інтерпретаційних завдань у процесі викладання учням гри на фортепіано.

Компонентами методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки визначено: мотиваційно-настановний (інтенції щодо підвищення якості фортепіанного виконавства; прагнення оволодіти методикою навчання гри на фортепіано); пізнавально-пошуковий (наявність базового рівня методичної компетентності в галузі гри на фортепіано; методично-пошукова активність, допитливість); діяльнісно-регулятивний (наявність і регулярність методично-виконавських дій на основі грамотного застосування пропонованих методів роботи; накопичення методичного досвіду на основі аналізу та запам'ятання методичних порад викладача); особистісно-рефлексійний (творче ставлення до пошуку методів роботи під час самостійних занять; рефлексійно-оцінні дії щодо інтерпретації твору та продуктивності його подальшого використання в освітньому процесі).

Обґрунтовано чинники формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки: соціокультурні обставини; культурно-історична зумовленість; конкурентоспроможність; мотивація власного іміджу; гедоністичний чинник. Методологічними засадами дослідження виступили такі наукові підходи: особистісно зорієнтований, акмеологічний, компаративістський, компетентнісний і системно-організаційний. Схарактеризовано загальнопедагогічні принципи (цілісне ставлення до особистості, врахування індивідуальних особливостей розумових процесів, стимулювання методично-пошукової діяльності; умотивованість професійного зростання, урахування попередньої професійної підготовки (зокрема, фортепіано-виконавської), стимулювання саморозвитку), а також конкретно-прикладні принципи (орієнтації на розширення жанрово-стильової компетенції, актуалізація методичного супроводу інтерпретації музичного твору, стимулювання методичного самозабезпечення в процесі фортепіанної самопідготовки, стимулювання рефлексії і самооцінки власних виконавських можливостей та якості інтерпретації, науково-дослідницьке забезпечення вибору методичних засобів фортепіанного навчання та виконання; полімотивація самореалізації у виконавській діяльності та її методичного супроводу).

У другому розділі **«Експериментально-дослідна робота з формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки»** обґрунтовано педагогічні умови формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва, виявлено критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів

музичного мистецтва, розкрито зміст і методику експериментального впровадження педагогічних умов формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в систему фортепіанної підготовки, подано результати констатувального і прикінцевого етапів педагогічного експерименту.

На основі аналізу тенденцій становлення, розвитку й удосконалення системи фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті професійної самореалізації у закладах вищої освіти визначено педагогічні умови: актуалізація методичного контенту гри на фортепіано та його цілеспрямоване включення до процесу фортепіанної самопідготовки майбутніх учителів музичного мистецтва; екстраполяція методичної спадщини фортепіанної педагогіки у фортепіано-виконавську самопідготовку; стимулювання самоорганізації накопичення методичного досвіду в процесі опанування дисциплін фортепіанної підготовки.

Виявлено критерії оцінювання рівнів сформованості методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва із відповідними показниками. Відповідно до критеріїв та їх показників, розроблено якісні характеристики рівнів означеного феномену (високий (винахідливий), задовільний (умотивований), низький (індиферентний)).

Високий (винахідливий) рівень сформованості методично-спрямованої самореалізації був властивий майбутнім учителям музичного мистецтва, які виявили інтенцію до розвитку власних здатностей і компетенцій у галузі фортепіанного виконавства; визначили фахову самореалізацію у цій сфері пріоритетною ланкою особистої кар'єрної стратегії; вони усвідомлювали взаємозалежність між рівнем методичної обізнаності та якістю і результативністю фортепіано-виконавської та педагогічної діяльності. Студенти, яких було віднесено до винахідливого рівня, виявили високу методичну обізнаність щодо фортепіанного виконавства; розвиненість навичок вирішення інтерпретаційних завдань у процесі мобілізації наявної бази методичних фортепіано-виконавських прийомів; здатністю до мобільної актуалізації методичних напрацювань під час самостійної роботи над фортепіано-виконавською інтерпретацією твору. Характерними для респондентів цього рівня виявились активність сприйняття та засвоєння методичних рекомендацій у навчально-виконавському фортепіанно-інтерпретаційному процесі; уміння актуалізації наявного методичного фортепіано-виконавського досвіду в процесі вирішення інтерпретаційно-методичних завдань шляхом дотичного, методично-грамотного й оригінального добору відповідних методичних прийомів і засобів. Студенти означеного рівня оволоділи навичками вичерпного та переконливого вербального доведення доцільності обраних методичних прийомів, презентували успішне та яскраве фортепіано-виконавське втілення результатів їх застосовування; представили розгорнутий, методично-грамотний аналіз власної виконавської інтерпретації із наведенням доцільних методичних рекомендацій, що охоплювали широкий спектр художньо-інтерпретаційних завдань та обґрунтовані посилання на педагогічно-піаністичний доробок.

Задовільний (умотивований) рівень діагностувався за умов виявлення студентами вмотивованості до розвитку власних компетенцій у галузі фортепіанного виконавства, визначенні такого розвитку одним із основних стратегічних пріоритетів у спрямуванні до фахової самореалізації. Майбутні вчителі музичного мистецтва цього рівня засвідчили усвідомлення впливу методичної обізнаності на якість і результати фортепіано-виконавської та педагогічної діяльності, водночас їхня методична обізнаність щодо фортепіанного виконавства виявилася недостатньою. У процесі вирішення інтерпретаційних завдань шляхом застосування методичних фортепіано-виконавських прийомів студенти цього рівня, попри відсутність сформованої бази методичних напрацювань, усе ж досягали певних результатів за рахунок вдалої імпровізації. Майбутні вчителі активно сприймали методичні рекомендації у навчально-виконавському фортепіано-інтерпретаційному процесі, натомість ступінь здатності до втілення результатів у процесі виконання був посереднім. Щодо умінь актуалізації методичних фортепіано-виконавських прийомів, засвоєних у процесі навчання, для вирішення інтерпретаційно-методичних завдань, то студенти цього рівня намагалися виявляти в більшості випадків, водночас не завжди спектр методичних засобів був вичерпним, доцільним і методично-грамотним. Також вони виявили навички аналізу власної виконавської інтерпретації, із представленням методичних рекомендацій щодо опрацювання недоліків.

Низький (індиферентний) рівень був властивий студентам, які не прагнули до розвитку власних здатностей і компетенцій у галузі фортепіанного виконавства, не визнавали його пріоритетність серед інших мотивацій фахового зростання; у таких майбутніх учителів музичного мистецтва було відсутнє усвідомлення взаємозв'язку між рівнем методичної обізнаності та якістю фортепіано-виконавської діяльності; вони були не достатньо методично обізнані щодо фортепіанного виконавства; у таких респондентів були відсутні навички вирішення інтерпретаційних завдань щодо реалізації методичного потенціалу фортепіано-виконавських прийомів, у тому числі під час самостійного виконання творчих інтерпретаційних завдань. Майбутні вчителі цього рівня індиферентно сприймали методичні рекомендації у навчально-виконавському фортепіано-інтерпретаційному процесі та не виявляли здатностей до втілення результатів у процес виконання. За навчальної необхідності в доборі методичних фортепіано-виконавських прийомів вирішення інтерпретаційно-виконавських завдань зверталися до випадкових малоефективних засобів опрацювання виконавських ускладнень; аналіз власної виконавської інтерпретації здійснювався не ґрунтовно, із наведенням методичних рекомендацій сумнівної доцільності.

Для оцінки рівнів сформованості методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки застосовано відповідно до визначених критеріїв і показників такі діагностувальні методики: методика дослідження мотиваційних та саморегуляційних змінних (П. Мікша) – для з'ясування міри вмотивованості майбутніх учителів музичного мистецтва щодо професійного зростання у

фортепіанній підготовці; «Тест на ставлення до виконавської діяльності» (В. Петрушин) – для визначення спрямованості студентів на опанування методичних основ фортепіанного виконавства; педагогічне тестування «Діагностика наявності методичних знань і когнітивних чинників їх засвоєння», бесіди – для визначення ступеня розуміння майбутніми вчителями методичних аспектів роботи над твором; для діагностики гнучкості мислення в процесі застосування методичних знань у самостійній роботі – тест «Оцінювання ініціативності» (В. Бондаренко, С. Резник, С. Соколов), творчі завдання на виявлення здатностей до мобільної актуалізації методичних напрацювань; з метою виявлення уважності ставлення студентів до методичних порад та якості виконання методичних рекомендацій на уроках застосовано дискретне педагогічне спостереження з безпосередньою письмовою фіксацією; для з'ясування наявності здатності екстраполяції засвоєних методів в інших умовах та під час вирішення інших завдань – метод створення проблемних ситуацій у процесі віртуального уроку; для оцінки наполегливості та винахідливості у виборі методичних засобів під час роботи над фортепіанним твором, ступеня самооцінки й методичної корекції у різних видах фортепіано-виконавського процесу – методичні завдання-етюди, творчі завдання на самопідготовку, питальник структурування часу М. Бонда, Н. Федера.

З метою виявлення рівнів методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки було проведено констатувальний етап експерименту, у якому взяли участь 140 студентів. Було одержано такі результати рівнів сформованості методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва: високого рівня досягли 12,9% респондентів експериментальної (далі – ЕГ) та 14,3% контрольної груп (далі – КГ), задовільний рівень притаманний 20% респондентів ЕГ і 18,6% КГ. По 67,1% респондентів ЕГ і КГ засвідчили низький рівень методично-спрямованої самореалізації.

На підставі теоретичного дослідження і результатів констатувального етапу експерименту розроблено модель формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва (див. рис), яку розуміємо як системно організовану абстрактно-репрезентативну схему процесу фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, що відображує елементи означеного процесу, спрямовані на формування досліджуваного феномену. У структурі моделі виокремлено три блоки: цільового, змістовного, методичного та результативного забезпечення. У блоці цільового забезпечення передбачено: мету, яка полягає у формуванні методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва, наукові підходи (компетентнісний, особистісно зорієнтований, компаративістський, акмеологічний, системно-організаційний), концепція студентоцентрованого навчання. Блок змістового забезпечення склали компоненти і принципи методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фортепіанної самопідготовки. Блок

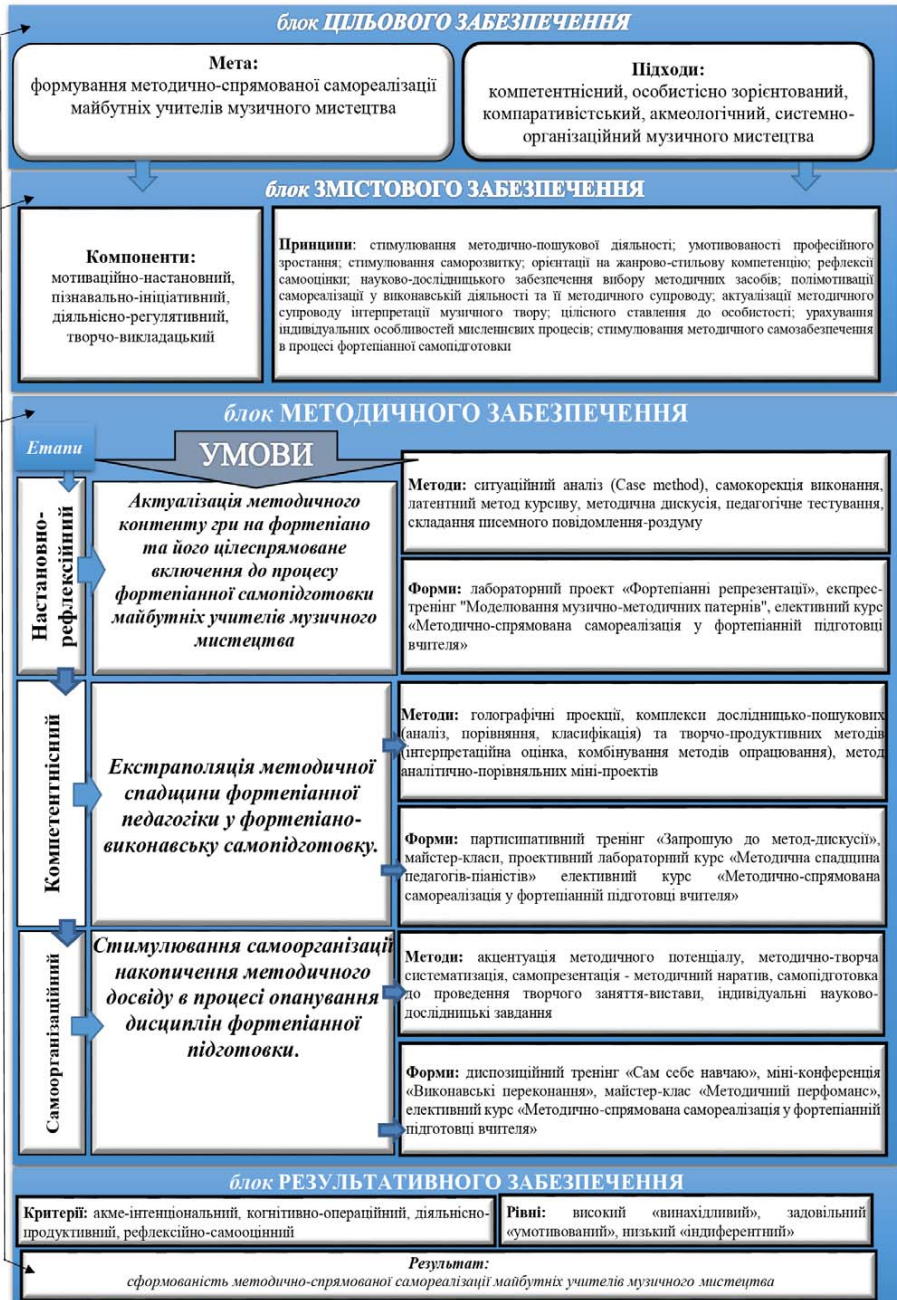

Рис.1 Модель формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва

методичного забезпечення охоплює етапи (настановно-рефлексійний, компетентнісний, самоорганізаційний), педагогічні умови, форми і методи їх реалізації. Блок результативного забезпечення склали критерії і результат сформованості методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва за рівнями (високий «винахідливий», задовільний «умотивований», низький «індиферентний»).

Упровадження експериментальної методики формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва передбачало поетапну реалізацію визначених педагогічних умов. Наскрізним засобом реалізації педагогічних умов виступив елективний курс для студентів експериментальної групи «Методично-спрямована самореалізація у фортепіанній підготовці вчителя», метою якого було визначено акцентуацію уваги студентів на можливості формування та розвитку вмінь самостійного опанування методики навчання фортепіанної гри й опрацювання механізмів означеної самопідготовки. Елективний курс складався із двох змістових модулів: «Теоретико-педагогічне підґрунтя та мотивація методично-спрямованої самореалізації» і «Формування компетенцій методично-спрямованої самореалізації». Кожна з тем, що викладались у межах курсу, засвоювалася студентами в ході теоретичної, практично-апробаційної та методично-творчої діяльності. Теоретична діяльність передбачала засвоєння майбутніми вчителями змісту лекцій («Сутність і структура методично-спрямованої самореалізації в контексті розробленості галузі методичного забезпечення процесу навчання фортепіанної гри», «Ефективність застосування диспозиційних методів самооцінки та самоорганізації фортепіано-виконавського процесу» тощо), метою проведення яких було ознайомлення майбутніх фахівців з теоретичними аспектами фортепіано-методичної підготовки. Практично-апробаційна діяльність відбувалася на семінарських заняттях, під час яких студенти усвідомлювали отримані знання в процесі обговорення фортепіано-методичних питань; у ході практичних занять здійснювалася виконавська апробація засвоєних знань. Методично-творча діяльність здійснювалась у ході самостійної роботи, під час якої майбутні вчителі музичного мистецтва виконували навчально-творчі завдання («Застосувати метод експертної самооцінки в процесі опрацювання творів із власного репертуару», «Скласти короткі методичні рекомендації щодо застосування методу експертної самооцінки (на матеріалі творів із власного репертуару)», «Змодельовати музичний приклад-ілюстрацію комплексу інтерпретаційно-виконавських ускладнень, що виникли при вивченні твору із власного репертуару; довести аналогії; запропонувати методи опрацювання» тощо).

Метою настановно-рефлексійного етапу було формування інтенцій до підвищення якості фортепіанного виконавства та прагнення оволодіти методикою навчання фортепіанної гри. На цьому етапі було впроваджено першу педагогічну умову – «актуалізація методичного контенту гри на фортепіано та його цілеспрямоване включення до процесу фортепіанної самопідготовки майбутніх учителів музичного мистецтва» у процесі вивчення студентами першого змістового модулю елективного курсу «Методично-спрямована самореалізація у фортепіанній підготовці вчителя», що зумовило

його тематичний і методичний складники. Також було актуалізовано дієвість особистісно зорієнтованого й акмеологічного підходів, що зумовило дотримання принципів умотивованості професійного зростання на основі фортепіано-методичного контенту, цілісного ставлення до особистості, стимулювання саморозвитку та методичного самозабезпечення в процесі фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, стимулювання рефлексії і самооцінки власних виконавських можливостей і якості інтерпретації. Інтеграція концепції студентоцентрованого навчання зумовила зорієнтованість дидактичного складника методики на галузі фахових інтересів студентів, урахування їхніх особистісних уподобань, діалогічність взаємодії у процесі педагогічного спілкування.

У процесі впровадження першої педагогічної умови застосовано такі методи: методичний диспут «Актуальність формування методично-спрямованої самореалізації: особистісна і фахова», метод ситуаційного аналізу (Case method), метод самокорекції виконання, латентний методу курсиву, педагогічне тестування «Мотивація формування методично-спрямованої самореалізації», складання писемного повідомлення-роздуму «Роль методичного складника в навчально-інтерпретаційній діяльності майбутнього вчителя музики». Формами впровадження виступили лабораторний проект «Фортепіанні репрезентації», експрес-тренінг «Модельовання музично-методичних патернів», що були проведені в межах запропонованого елективного курсу.

Метою компетентнісного етапу було формування методичних компетенцій майбутніх учителів музичного мистецтва, задля досягнення чого впроваджено педагогічну умову «екстраполяція методичної спадщини фортепіанної педагогіки у фортепіано-виконавську самопідготовку» в процесі вивчення студентами другого змістового модулю елективного курсу «Методично-спрямована самореалізація у фортепіанній підготовці вчителя» шляхом оснащення їх необхідною інформацією щодо здійснення аналізу фортепіано-методичного доробку та його опрацювання.

Спрямованість на формування навичок самостійної аналітично-методичної діяльності та методико-пошукової активності зумовила актуалізацію дієвості компетентнісного та компаративістського підходів, а також дотримання принципів урахування довшівської професійної фортепіано-виконавської підготовки, орієнтації на жанрово-стильову компетенцію, науково-дослідницьке забезпечення вибору методичних засобів, урахування індивідуальних особливостей розумових процесів, стимулювання методичного самозабезпечення в процесі фортепіанної самопідготовки. Інтеграцію концепції студентоцентрованого навчання на цьому етапі було здійснено шляхом зорієнтованості експериментально-навчальної діяльності студентів згідно з ареалом їхніх особистісно-фахових інтересів за умов інтеграції до означеного процесу фасилітативної підтримки з боку викладача.

На другому етапі застосовано такі методи: метод голографічних проєкцій, методи стимулювання методично-пошукової діяльності (методично-творчої систематизації, акцентуації методичного потенціалу), комплекси дослідницько-пошукових (аналіз, порівняння, класифікація) і творчо-продуктивних методів

(інтерпретаційна оцінка, комбінування методів опрацювання), прийоми опрацювання музично-синтаксичних ускладнень, методи опрацювання складних елементів фактури (акорди, арпеджіо, репетиції тощо), «Інтенціональна моторика» К. А. Мартінсена, методи та прийоми, засновані на актуалізації просторових уявлень (перегрупування, позиційна гра), кінестетичний аспект фортепіанного виконавства, метод аналітично-порівняльних міні-проектів тощо. Було використано такі форми впровадження: партисипативний тренінг «Запрошую до метод-дискусії», майстер-класи з опрацювання музичного матеріалу, аналітично-порівняльний методичний аналіз музичних творів, проєктивний лабораторний курс «Методична спадщина педагогів-піаністів».

Метою самоорганізаційного етапу було набуття методичного досвіду і формування навичок його грамотного та творчого застосування, розвиток навичок рефлексійно-оцінної діяльності, задля чого впроваджено педагогічну умову «стимулювання самоорганізації методичного досвіду в майбутніх учителів музики в процесі фортепіанної підготовки» під час вивчення студентами шостої теми другого змістового модулю елективного курсу «Методично-спрямована самореалізація у фортепіанній підготовці вчителя» та підготовки до написання індивідуальної науково-дослідної роботи на задану тему («Самопідготовка до проведення творчого заняття-вистави з педагогічної практики з теми «Ролі в музичній діяльності») шляхом інформування, добору методів, спрямованих на актуалізацію самоорганізаційних, рефлексійних і фахово-творчих процесів.

Дотримання акмеологічного й організаційного підходів зумовило актуалізацію принципів цілісного ставлення до особистості, урахування індивідуальних особливостей розумових процесів, стимулювання методичного самозабезпечення в процесі фортепіанної самопідготовки. Інтеграція концепції студентоцентрованого навчання зумовила привернення уваги до процесів формування методичного досвіду і творчої рефлексії під час визначення експериментально-методичного апарату.

Оскільки в ході дослідження було встановлено, що досвід є феноменом, тісно пов'язаним із системою диспозиційних настанов особистості, щільну увагу було приділено формуванню навичок рефлексії власних диспозицій студентів щодо методики фортепіанної підготовки й умінь вироблення настанов з методично-спрямованої самореалізації, ефективних з огляду на вимоги їхньої майбутньої педагогічної діяльності. Формування означених умінь, що було класифіковано як комплекс навичок диспозиційної самоорганізації, відбувалося низкою методів (самопрезентація - методичний наратив, метод акцентуації методичного потенціалу, метод методично-творчої систематизації, самопідготовка до проведення творчого заняття-вистави, індивідуальні науково-дослідницькі завдання), організованих у форматі диспозиційного тренінгу «Сам себе навчаю». Також формами впровадження на цьому етапі виступили міні-конференція «Виконавські переконання» і майстер-клас «Методичний перфоманс», у якому взяли участь діти, яких студенти навчали в процесі проходження педагогічної практики. У межах перфомансу

майбутні вчителі музичного мистецтва студіювали короткий дитячий музичний твір із яскраво втіленою програмою. Презентація супроводжувалася наочним ілюструванням художнього образу засобом анімацій, представлених на екрані: відбувалося висвітлення прийомів виконавського втілення художнього образу твору та безпосереднє опрацювання його з дитиною.

По завершенні формувального етапу експерименту було проведено прикінцевий зріз з метою з'ясування дієвості розроблених моделі та експериментальної методики формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки, що передбачала реалізацію запропонованих педагогічних умов (див. табл.).

Таблиця

Порівняльні дані рівнів сформованості методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки на констатувальному і прикінцевому етапах експерименту

Групи	Рівні					
	Високий «винахідливий»		Задовільний «умотивований»		Низький «індіферентний»	
	КЕ	ПЕ	КЕ	ПЕ	КЕ	ПЕ
ЕГ	12,9%	21,4%	20%	65,7%	67,1%	12,9%
КГ	14,3%	17,1%	18,6%	28,6%	67,1%	54,3%

Примітка: КЕ – констатувальний етап, ПЕ – прикінцевий етап

Як видно з таблиці, відчутні позитивні зміни в рівнях сформованості методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки відбулись у студентів ЕГ. Так, високого рівня досягли 21,4% респондентів ЕГ (було 12,9%) і 17,1% – КГ (було 14,3%), задовільний рівень виявили 65,7% студентів ЕГ (було 20%) та 28,6% – КГ (було 18,6%), на низькому рівні залишилося 12,9% майбутніх фахівців ЕГ (було 67,1%) і 54,3% – КГ (було 67,1%).

Для перевірки одержаних результатів використано розрахунок критерію χ^2 . Емпіричне значення критерію склало 63,2, що є більшим за його критичне значення ($63,2 > 5,99$). Отже, із 95% ймовірністю можна стверджувати, що зміни, які відбулися в рівнях сформованості методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва ЕГ, є достовірні, статистично значущі та відбулися внаслідок апробації відповідної методики, що передбачала поетапне впровадження запропонованих педагогічних умов.

ВИСНОВКИ

Здійснене теоретико-методичне дослідження з формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки дозволило сформулювати такі висновки:

1. Фортепіанна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва є вагомим складником цілісної професійної підготовки. Вона є багатофункційним, складним, інтегрованим і системно-організованим процесом, спрямованим на компетентне та кваліфіковане застосування майбутніми вчителями музичного

мистецтва власного фортепіанного виконавства для вирішення різноманітних професійно-педагогічних завдань. На рівні підготовки бакалаврів його специфіка характеризується поєднанням двох блоків: перший – цілеспрямовано організований, що складає цілісну систему; другий – неконтрольований, що функціонує і розвивається в латентному стані. Другий блок складається із методичного складника, що віддзеркалює процес набуття методичної компетентності викладання гри на фортепіано в нерегульованій спосіб, і мотиваційного, що відсвічує інтерес майбутніх учителів музичного мистецтва до фортепіанної музики взагалі, прагнення досягти успіху та самореалізації у викладанні гри на фортепіано, зокрема, сегментів, що об'єктивно існують, знаходяться в латентному стані розвитку. У наявну на бакалавраті систему фортепіанної підготовки другий блок не включений.

2. У дослідженні уточнено сутність поняття «професійно-педагогічна самореалізація», що інтерпретовано як процес виявлення актуальних для педагогічної діяльності якостей учителя, розвинених особистісних потенціалів та індивідуальних властивостей, відповідних компетентностей, що узагальнено та концентровано характеризують здатність і прагнення особистості вчителя вирішувати широкий спектр професійних завдань, надаючи йому конкурентної переваги.

Розкрито сутність феномену «методично-спрямована самореалізація майбутніх учителів музичного мистецтва», що представлено в широкому сенсі як процес і результат умотивованого фахового зростання, змістовим наповненням якого є прагнення методичної досконалості, що забезпечує самостійне, ефективне, мобільне й оригінальне вирішення професійно-педагогічних завдань у музичному навчанні. У дослідженні означений феномен розглянуто як умотивована потреба та внутрішня настанова на досягнення методики викладання гри на фортепіано з метою застосування набутих знань та вмій у самостійній роботі над музичним твором та у викладацькій діяльності як ресурсу, що забезпечить ефективне, оригінальне вирішення музично-педагогічних і художньо-образних, інтерпретаційних завдань учнів у процесі викладання гри на фортепіано.

Компонентами методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки визначено: мотиваційно-настановний, пізнавально-пошуковий, діяльнісно-регулятивний, особистісно-рефлексійний.

3. Чинниками формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва визначено такі: соціокультурні обставини; культурно-історична зумовленість; конкурентоспроможність; мотивація власного іміджу; гедоністичний чинник. Обґрунтовано методологічні засади дослідження (особистісно зорієнтований, акмеологічний, компаративістський, компетентнісний і системно-організаційний підходи).

Процес формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва ґрунтується на загальнопедагогічних принципах: цілісне ставлення до особистості, врахування індивідуальних особливостей розумових процесів, стимулювання методично-пошукової діяльності;

умотивованості професійного зростання, урахування попередньої професійної підготовки (зокрема фортепіано-виконавської), стимулювання саморозвитку. Допоміжними, конкретно-прикладними принципами обрано такі: орієнтація на розширення жанрово-стильової компетенції, актуалізація методичного супроводу інтерпретації музичного твору, стимулювання методичного самозабезпечення в процесі фортепіанної самопідготовки, стимулювання рефлексії та самооцінки власних виконавських можливостей і якості інтерпретації, науково-дослідницьке забезпечення вибору методичних засобів фортепіанного навчання та виконання; полімотивація самореалізації у виконавській діяльності та її методичний супровід.

4. Педагогічними умовами формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки обрано такі: актуалізація методичного контенту гри на фортепіано та його цілеспрямоване включення до процесу фортепіанної самопідготовки майбутніх учителів музичного мистецтва; екстраполяція методичної спадщини фортепіанної педагогіки у фортепіано-виконавську самопідготовку майбутніх учителів музичного мистецтва; стимулювання майбутніх учителів музичного мистецтва до самоорганізації і здобуття методичного досвіду в опануванні фортепіанного виконавства і педагогічної практики його викладання.

5. Дослідження рівнів сформованості методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки (високий «винахідливий», задовільний «умотивований», низький «індиферентний») здійснено на основі розроблених критеріїв і показників: акме-інтенціональний критерій із показниками: міра умотивованості щодо професійного росту у фортепіанній підготовці; спрямованість особистості на опанування методичних основ фортепіанного виконавства; когнітивно-операційний критерій із показниками: ступінь розуміння методичних аспектів роботи над твором; гнучкість мислення в процесі застосування методичних знань у самостійній роботі; діяльнісно-продуктивний критерій із показниками: уважне ставлення до методичних порад та якісність виконання методичних рекомендацій на уроках; здатність екстраполяції засвоєних методів в інших умовах та під час вирішення нових завдань; рефлексійно-самооцінний критерій із показниками: наполегливість і винахідливість у виборі методичних засобів під час роботи над фортепіанним твором; ступінь самооцінки та методичної корекції у різних видах фортепіано-виконавського процесу.

6. Розроблено й апробовано модель (блоки цільового, змістового, методичного і результативного забезпечення) та експериментальну методику формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки, що передбачала поетапне впровадження визначених педагогічних умов у межах елективного курсу «Методично-спрямована самореалізація у фортепіанній підготовці вчителя». На першому – настановно-рефлексійному етапі впроваджено педагогічну умову «актуалізація методичного контенту гри на фортепіано та його цілеспрямоване включення до процесу фортепіанної самопідготовки майбутніх учителів музичного мистецтва». Формами організації навчання

виступили: лабораторний проект «Фортепіанні репрезентації», експрес-тренінг «Моделювання музично-методичних патернів», а методами – методична дискусія, метод ситуаційного аналізу (Case method), метод самокорекції виконання тощо. На другому – компетентнісному етапі реалізовано педагогічну умову «екстраполяція методичної спадщини фортепіанної педагогіки у фортепіано-виконавську самопідготовку» через застосування комплексу форм (партисипативний тренінг «Запрошую до метод-дискусії», майстер-класи, проєктивний лабораторний курс «Методична спадщина педагогів-піаністів») і методів (голографічних проєкцій, комплекси дослідницько-пошукових (аналіз, порівняння, класифікація), творчо-продуктивних методів (інтерпретаційна оцінка, комбінування методів опрацювання), метод аналітично-порівняльних міні-проєктів) навчання. У ході третього – самоорганізаційного етапу впроваджено педагогічну умову «Стимулювання самоорганізації накопичення методичного досвіду в процесі опанування дисциплін фортепіанної підготовки». Формами організації навчання виступили: диспозиційний тренінг «Сам себе навчаю», міні-конференція «Виконавські переконання», майстер-клас «Методичний перфоманс», модульні ІНДЗ; методами: самопрезентація - методичний наратив, метод акцентуації методичного потенціалу, методично-творчої систематизації, самопідготовка до проведення творчого заняття-вистави.

Підсумкові розрахунки засвідчили, що в ЕГ кількість досліджуваних високого рівня зросла з 12,9% до 21,4%, задовільного – з 20% до 65,7%, натомість кількість майбутніх учителів музичного мистецтва низького рівня зменшилася з 67,1% до 12,9%. У КГ ситуація дещо інша: кількість досліджуваних високого рівня зросла з 14,3% до 17,1%, задовільного рівня – з 18,6% до 28,6%, низького рівня – знизилася з 67,1% до 54,3%.

Отримані результати перевірено застосуванням емпіричного значення критерію порівняння результатів експериментальної групи на констатувальному етапі та після проведення формувального експерименту (прикінцевому етапі). Емпіричне значення критерію склало 63,2, що є більшим за критичне значення критерію ($63,2 > 5,99$). Отже, на основі кількісного та якісного порівняння результатів дослідження підтверджено ефективність запропонованої методики формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки, що передбачала поетапне впровадження запропонованих педагогічних умов.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Лю Сянь. Методично спрямована самореалізація майбутнього вчителя музики: категоріальний аналіз. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання : науковий журнал* : вип. 1(7) / гол. ред. Ніколаї Н. Ю. Суми : ФОП Цьома С. П., 2016. С. 222–230.

2. Лю Сянь. Компонентна модель методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музики в процесі навчання гри на фортепіано. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти, вип. 22, ч. 2., 2017. С. 165–170.

3. Лю Сянь. Стимулювання самоорганізації методичного досвіду в майбутніх учителів музики в процесі фортепіанної підготовки. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Серія : Педагогічні науки. № 1 (120). 2018. С. 87–91.

4. Лю Сянь. Експериментальне дослідження методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі фортепіанної підготовки *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. Науковий журнал. Суми : Сум ДПУ імені А. С. Макаренка. № 5 (79), 2018. С. 144–153.

5. Лю Сянь. Екстраполяція методичної спадщини фортепіанної педагогіки у фортепіано-виконавську самопідготовку майбутніх учителів музичного мистецтва. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання : науковий журнал* : вип. 1(11) / гол. ред. Ніколаї Н. Ю. Суми : ФОП Цьома С. П., 2018. С. 84–94.

6. Лю Сянь. Методически направленная самореализация будущих учителей музыки в контексте компетентностного подхода. *The scientific heritage*. № 25, р. 2, 2018. С. 21–24.

7. Лю Сянь. Методическая самостоятельность в фортепианной подготовке студентов педагогических университетов. [Электронный ресурс] *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії* : матеріали ХХІ міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 2015, грудень. С. 154–156. Режим доступу : <http://conferences.neasmo.org.ua/uk/art/2511>.

8. Лю Сянь. Сутність поняття «методично спрямована самопідготовка» у контексті фортепіанного виконавства майбутнього вчителя музики. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства*: матеріали та тези II міжнародної конференції молодих учених та студентів. Одеса, 2016. С. 107–110.

9. Лю Сянь. Наукові підходи у дослідженні та формуванні методичної самореалізації студента-піаніста. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства* : матеріали та тези III міжнародної конференції молодих учених та студентів. Одеса, 2017. С. 55–56.

10. Лю Сянь. До питань організації методичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті компетентнісного підходу. *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі* : матеріали III міжнародного конгресу. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2017. С. 310–311.

11. Лю Сянь. Рефлексія творчої самореалізації майбутніх учителів музики у фортепіанному виконавстві. *Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі ХХІ століття* : матеріали II міжнародної науково-практичної конференції. Мукачево, 2018. 129–131.

12. Лю Сянь. Методичні практикуми як організаційна форма набуття методичного досвіду з викладання гри на фортепіано. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства* : матеріали та тези IV міжнародної конференції молодих учених та студентів. Одеса, 2018. С. 36–37.

АНОТАЦІЯ

Лю Сянь. Педагогічні умови методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», МОН України. – Одеса, 2019.

Дисертаційне дослідження присвячено проблемі формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки. Розкрито сутність феномена «методично-спрямована самореалізація майбутніх учителів музичного мистецтва», обґрунтовано й визначено структуру зазначеного феномену, що складається із взаємодетермінованих компонентів (мотиваційно-настановного, пізнавально-пошукового, діяльнісно-регулятивного й особистісно-рефлексивного); розкрито: особливості системи фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на рівні бакалаврату, чинники і педагогічні принципи формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва; виявлено критерії сформованості методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки (акме-інтенціональний, когнітивно-операційний, діяльнісно-продуктивний, рефлексивно-самооцінний) з відповідними показниками, схарактеризовано рівні сформованості методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки (високий «винахідливий», середній «умотивований», низький «індиферентний»); розроблено модель і педагогічні умови формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки за настановно-рефлексивним, компетентнісним та самоорганізаційним етапами; уточнено сутність поняття «самореалізація», «професійно-педагогічна самореалізація». Розроблено й апробовано діагностувальну та експериментальну методики, елективний курс «Методично-спрямована самореалізація у фортепіанній підготовці вчителя».

Ключові слова: методично-спрямована самореалізація, майбутні вчителі музичного мистецтва, система фортепіанної підготовки, педагогічні умови, методика, модель формування методично-спрямованої самореалізації майбутніх учителів музичного мистецтва в системі фортепіанної підготовки.

SUMMARY

Liu Xuan. Pedagogical conditions of methodologically directed self-realization of future musical art teachers in the system of piano training. – On the rights of manuscript.

Thesis for Candidate of Pedagogical Sciences degree in specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education. – State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky», MES of Ukraine. – Odessa, 2019.

Thesis is devoted to the issue of formation of methodologically directed self-realization of future musical art teachers in the system of piano training. The essence of the phenomenon of «methodologically directed self-realization of future musical art teachers» as a segment of piano training, which is in the latent state of formation, is objectified as a result of striving for professional success through methodological perfection of pedagogical actions in various forms of the educational process, providing an independent, effective, mobile and original solution of professional-pedagogical tasks based on piano performance and ability to apply pedagogical potential of the piano repertoire, is revealed. The structure of this phenomenon, consisting of mutually determined components: motivational-setting, cognitive-search, activity-regulatory and personal-reflexive, is substantiated and determined.

The peculiarities of the system of piano training of future musical art teachers at the bachelor's level are revealed. This system functions in the interaction of two integrated units – purposefully organizational and motivationally uncontrollable, within which motivation for methodological self-realization is concentrated.

The factors (socio-cultural circumstances; cultural-historical determination, competitiveness, self-image motivation, hedonistic factor) and pedagogical principles of forming methodologically directed self-realization of future musical art teachers (the principle of orientation towards expansion of genre-style competency, actualization of methodological accompaniment of interpretation of the musical work, stimulation of methodological self-provision in the process of piano self-training, stimulation of reflection and self-assessment of one's own performing abilities and quality of interpretation, scientific research support of the choice of methodological means of piano teaching and performance; poly-motivation of self-realization in performing activity and its methodological support) are identified.

The criteria for the formation of methodologically directed self-realization of future musical art teachers in the system of piano training (acme-intentional, cognitive-operational, activity-productive, reflexive-self-assessment) with corresponding indicators are revealed.

The levels of formation of methodologically directed self-realization of future musical art teachers in the system of piano training (high «inventive», medium «motivated», low «indifferent») are characterized. A model and pedagogical conditions for the formation of methodologically directed self-realization of future musical art teachers in the system of piano training (setting-reflexive, competence and self-organizing stages) have been developed and tested. The essence of the concepts of «self-realization» and «professional-pedagogical self-realization» is clarified. The diagnostic and experimental methodologies, the laboratory project «Piano-methodological representations», the elective course «Methodologically directed self-realization in piano teacher training», organizational methodological forms, trainings, workshops, projects have been developed and experimentally tested.

Key words: methodologically directed self-realization, future musical art teachers, system of piano training, pedagogical conditions, methodology, model of formation of methodologically directed self-realization of future musical art teachers in the system of piano training.

Підписано до друку 15.05.2019.
Обсяг 0,9 друк. арк. Формат 60x88/16. Зам. № 5017/19
Наклад 100 прим.

Надруковано у ФОП Бондаренко М.О.
м. Одеса, вул. В.Арнаутська, 60
т. +38 0482 35 79 76
info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.